

JAVNE KNJIŽNICE V SLOVENIJI IN JUGOSLAVIJI

Ančka Korže-Strajnar

višji bibliotekar v p., Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

UDK 027:31(497.1)(083.83)»1976«

KORŽE-STRAJNAR Ančka: Javne knjižnice v Sloveniji in Jugoslaviji. Knjižnica, Ljubljana, 22(1978)1-2, str. 55—60.

Članek poroča o rezultatih računalniškega popisa javnih knjižnic v Jugoslaviji. Navaja temeljne podatke o številu popisanih knjižnic, o izobrazbeni strukturi vodilnih in drugih strokovnih delavcev, o številu knjižnega gradiva in njegovi strukturi, o knjižnični mreži in njeni izkoriščenosti ter o raznih kulturnih in izobraževalnih akcijah knjižnic.

UDC 027:31(497.1)(083.83)»1976«

KORŽE-STRAJNAR Ančka: Public Libraries in Slovenia and Yugoslavia. Knjižnica, Ljubljana, 22(1978)1-2, p. 55—60.

The article reports on the results of the computer list of public libraries in Yugoslavia. It quotes the basic data on the number of libraries registred, the educational structure of head librarians and professional staff, the number of library funds and their structure, network of libraries and its efficiency, as well as different cultural and educational activities of libraries.

Z zadovoljstvom lahko poročam, da smo konec preteklega leta dobili iz komulirane računalniške baze podatkov Inštituta Borisa Kidriča v Vinči prvi natančnejši pregled dejavnosti javnih (ljudskih in splošnoizobraževalnih) knjižnic za vsa območja Jugoslavije za leto 1976. O akciji popisa je »Knjižnica« poročala že v svoji pretekli številki. V tem prispevku pa želim informirati naše knjižnične delavce o rezultatih tega popisa. Listingi iz AOP so namreč v celoti na razpolago le republiški matični službi in Kulturni skupnosti Slovenije, naši knjižnični delavci pa bodo z rezultati seznanjeni le delno iz Adresarja javnih knjižnic Jugoslavije, ki bo, kakor smo se dogovorili, izšel konec letošnjega leta. Iz datoteke bodo v adresar zajeti tile podatki: naslov knjižnice, kraj, ulica, poštna številka, poštni predal, številka telefona, letnica ustanovitve, ime in priimek vodje knjižnice, število stalno zaposlenih delavcev s polnim delovnim časom, skupno število izposojevališč, število potujočih knjižnic vseh

oblik, knjižni fond (število enot), število naslovov periodičnih publikacij (časopisi, časniki), število knjig za otroke in število enot domoznanskega gradiva.

Predvideli smo, da bo v popis zajetih 518 knjižnic iz vse Jugoslavije, zbrani podatki pa obsegajo dejavnost 444 knjižnic. Razlika med prijavljenimi in obdelanimi knjižnicami v posameznih republikah je naslednja:¹

Republike	Prijavljenih knjižnic	Zbrani podatki knjižnic
SR BIH (BIH)	107	103
SR Črna gora (ČG)	20	16
SR Hrvatska (HRV)	114	67
SR Makedonija (MAK)	36	31
SR Slovenija (SLO)	60	61
SR Srbija (SRB)	115	100
AP Vojvodina (VOJ)	44	44
AP Kosovo (KOS)	22	22
SFR Jugoslavija (JUG)	518	444

¹ V nadaljnjem besedilu navajam republike z okrajšavami.

Tabela kaže, da so vse republike pretežno opravile svojo nalogo in obdelale vprašalnike v primernem obsegu; le SR Hrvatska ima v manjših občinah razmeroma zelo šibko in neizgrajeno mrežo javnih knjižnic, zato podatkov ni mogla zbrati.

Zavedali smo se, da prvi popis ne bo mogel dati popolnoma natančnih odgovorov na vsa vprašanja, zlasti ker se obdelava podatkov razlikuje od republike do republike, pa tudi znotraj posameznih republik ni enotnih predpisov za tekočo statistično obdelavo podatkov. Komisija se je odgovorno lotila naloge in jo tudi zadovoljivo opravila. Zbranih imamo niz podatkov, ki kažejo stopnjo razvoja našega javnega knjižničarstva in razvoja posameznih knjižnic; možne so primerjave med knjižnicami ter med republikami in imamo zbirne podatke o vseh vprašanjih, ki jih je zajel dogovorjeni vprašalnik za vso državo. Spremljajoči registri omogočajo odličen razvid o prezentiranem gradivu.

Rada bi povzela informacijo o nekaterih najbolj zanimivih in ključnih vprašanjih našega knjižničarstva, najprej kadrovske strukture vodilnih delavcev in kvalifikacij drugih strokovnih delavcev v javnih knjižnicah po posameznih republikah in v Jugoslaviji.

Republike	Skupno število knjižnic	Kvalifikacije vodilnih delavcev					
		dr.	mgr.	V	VŠ	S	Ni
BIH	103	0	0	14	45	42	2
ČG	16	0	0	3	3	10	0
HRV	67	4	1	19	22	19	0
MAK	31	0	0	13	2	12	4
SLO	61	2	0	15	21	20	3
SRB	100	1	1	27	34	34	2
VOJ	44	1	1	10	5	26	1
KOS	22	0	0	2	6	14	0
JUG	444	8	3	103	138	177	12

Republike	Kvalifikacije strokovnih delavcev							Z opravljenim strokovnim izpitom
	visoka			višja	srednja	drugi	Skupaj	
	dr.	mgr.	drugi					
BIH	0	0	31	104	177	40	352	93
ČG	0	0	5	9	26	12	51	9
HRV	0	2	118	78	122	137	457	110
MAK	0	0	37	33	109	82	261	8
SLO	1	1	44	98	140	77	361	159
SRB	1	5	106	175	464	250	1001	328
VOJ	0	1	52	35	217	48	353	180
KOS	0	1	5	9	107	42	164	24
JUG	2	10	398	541	1362	687	3000	911

Lahko rečem, da se je struktura vodilnega kadra precej izboljšala, čeprav je med njim še vedno dosti delavcev s srednjo oziroma nižjo izobrazbo. Pred leti smo se namreč dogovorili, da je treba v strukturi vodilnih delavcev za občinske knjižnice predvideti kader z najmanj višjo kvalifikacijo, kaže pa, da je take strukturne spremembe v kratkem času vendarle težko doseči.

Težavno bi bilo ocenjevati ustreznost oziroma neustreznost drugih strokovnih kadrov v knjižnicah. Na splošno lahko rečemo, da je njihova struktura zadovoljiva, saj imamo v javnih knjižnicah Jugoslavije poprečno že tretjino kadrov z visoko ali višjo izobrazbo, med posameznimi republikami pa so seveda opazne razlike.

Posebno zanimivo je vprašanje, ki zadeva strokovne izpite s področja bibliotekarskih kvalifikacij delavcev v teh knjižnicah. Iz zbirnih podatkov je videti, da ima v javnih knjižnicah manj kot

tretjina delavcev opravljen strokovni preizkus ali izpit iz stroke, in da so pri tem med republikami še precejšnje razlike. To je podatek, o katerem velja razmišljati. Zaželeno bi bilo, da se vprašanje strokovnih izpitov razreši po enotnih načelih za vso Jugoslavijo.

Kakšen je knjižni fond v teh knjižnicah in kakšna je letna nabava literature? Zanimiv je podatek o številu naslovov periodičnih publikacij, časnikov kot časopisov, ki prihajajo v knjižnice. Preglednica nam kaže tole sliko:

Republika	Knjige		Časopisi	Časniki
	Število knjižnih enot	Dotok 1976	Število naslovov	Število naslovov
BIH	2,409.003	156.396	2.116	1.473
ČG	148.116	5.352	328	129
HRV	1,821.917	92.167	2.098	904
MAK	1,559.520	83.308	612	393
SLO	2,348.971	127.037	7.305	3.325
SRB	4,566.517	348.929	7.116	4.249
VOJ	2,248.233	123.454	1.715	815
KOS	848.159	101.032	246	164
JUG	15,950.436	1,037.675	21.536	11.452

Relativno največ knjižnega fonda ima Slovenija, prav tako tudi periodičnih publikacij. Toda tudi druge republike ne zaostajajo veliko; hitro napreduje zlasti javno knjižničarstvo v SR Bosni in Hercegovini in SR Srbiji.

O strukturi knjižnega fonda ni najboljših podatkov, saj vemo, da mnoge knjižnice o njej ne vodijo ustrezne tekoče statistike; podatki so večkrat bolj ocena kakor dejansko stanje. Vendar iz datoteke navajam nekaj zbirnih podatkov za Jugoslavijo, ki kažejo, kakšna je bila in je danes nabavna politika javnih knjižnic. V strukturi fonda močno prevladuje leposlovje, drugi podatki za Jugoslavijo pa so:

— splošna skupina	216.925 knjižnih enot
— filozofija	185.494 "
— religija	44.643 "
— družbene vede	1,083.890 "
— prirodne vede	286.602 "
— uporabne vede	469.189 "
— umetnost, šport	244.418 "

— jezikoslovje	102.615 knjižnih enot
— književnost	7,094.879 "
— zgodovina in geografija	672.242 "

Iz podatkov je res vidna še dokajšnja usmerjenost k leposlovju, vendar pa lahko že rečem, da se danes v knjižnicah vodi bistveno drugačna nabavna politika, temu primerni pa so tudi rezultati. Poleg strokovne literature imajo knjižnice precej knjig za otroke in mladino do 14. leta. Te literature je 4,216.551 knjižnih enot, prav toliko pa je tudi strokovne literature.

Za marsikoga bodo zanimivi podatki o knjižnični mreži po posameznih republikah. To so podatki, ki najbolj konkretno kažejo, kako daleč smo z razvojem knjižnične mreže in kje so njene pomanjkljivosti.

Republika	Mreža knjižnic				
	Število izposojevališč		v delovnih organizacijah	potujočih knjižnic	bibliobusov
	na sedežu občine	na vasi			
BIH	48	115	36	305	3
ČG	5	10	2	3	0
HRV	50	86	30	180	4
MAK	31	82	10	95	5
SLO	75	219	8	290	5
SRB	173	640	168	306	17
VOJ	59	232	19	20	3
KOS	25	132	11	17	0
JUG	466	1516	284	1216	37

Razlike glede izkoriščenosti knjižnične mreže med posameznimi republikami niso velike, zato smo lahko z napredkom v zadnjih letih zadovoljni, vendar se skoraj ne moremo meriti z razvitimi državami, kjer so bralne navade na mnogo višji ravni. Izračunano je, da pri nas v Jugoslaviji občan izkoristi iz knjižnice le 1,3 knjige na leto; torej nismo dosegli niti polovico standarda, ki smo si ga zastavili npr. v Sloveniji — 3 prebrane knjige na prebivalca letno.

Ob koncu omenjam še drugo kulturno in izobraževalno delo javnih knjižnic, ki se nedvomno uveljavlja s precejšnjim uspehom:

Republika	Literarni večeri	Razstave	Prireditve za otroke	Predavanja in druge prireditve
BIH	215	445	130	176
ČG	14	51	13	106
HRV	226	725	866	556
MAK	62	68	23	26
SLO	46	334	1070	188
SRB	571	937	272	518
VOJ	322	431	353	88
KOS	110	18	0	18
JUG	1566	3009	2727	1676

Razne oblike dela z bralci oziroma z uporabniki knjižnic so stalna animacija za razvijanje in pospeševanje bralnih navad občanov, zlasti mladine. Res pa je, da tega dela ne moremo odriniti le knjižnicam in knjižničarjem; množica je še drugih subjektivnih sil, ki bi morale med ljudmi vzbujati permanentno potrebo po izrabi literature, ki nam je v vedno večjem obsegu na razpolago tako v javnih knjižnicah kot v knjigarnah.

Delo komisije, ki je pripravila in obdelala gradivo, z dobljenimi podatki ni zaključeno. Skupnosti nacionalnih bibliotek Jugoslavije je bilo predlagano, naj se delovna skupina v komisiji po zaključku akcije loti celotnih problemov statistike v knjižničarstvu. Poskuša naj izdelati osnutke pravil tekoče statistične obdelave s priporočilom, da se poenotijo v vsem jugoslovanskem prostoru. Žal smo s to akcijo v zaostanku. Sklep je bil namreč sprejet že na 3. seji komisije 7. marca 1977, delovna skupina, ki bi ga morala uresničiti, pa se doslej še ni sestala.